

Forsætisráðuneytið
Stjórnarráðshúsinu við Lækjartorg
101 Reykjavík
postur@for.is

Reykjavík 27. nóvember 2018

Efni: Drög að stefnu um samþykki fyrir nýtingu lands og landsréttinda í þjóðlendum

Samtök ferðaþjónustunnar (samtökin) hafa farið yfir drög að stefnu um samþykki fyrir nýtingu lands og landsréttinda á þjóðlendum og vilja koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri. Tekið skal fram að samtökin hafa áður átt í talsverðum samskiptum við forsætisráðuneytið um málefni þjóðlendna enda eru þær mikilvæg svæði fyrir rekstur ferðaþjónustu hér á landi.

Samtökin benda sérstaklega á að samhliða framlagningu þeirrar stefnu er hér um ræðir eru að störfum vinuhópar og nefndir á forræði annarra ráðuneyta sem snúa að sambærilegum eða tengdum málefnum. Þar má nefna starfshóp um veitingar sérleyfa fyrir nýtingu á landi í eigu ríkisins á vegum fjármálaráðuneytisins, nefnd um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu á vegum umhverfisráðuneytisins, starfshóp um almannarétt á vegum umhverfisráðuneytisins og samráðshóp um skipan gjaldtöku á ferðaþjónustu á vegum Atvinnuvegaráðuneytisins. Samtökin ítreka mikilvægi þess að ráðuneyti og stjórnkerfið vinni samræmt og sem ein heild að stefnumarkandi málefnum og ákvörðunum sem snerta stærstu útflutningsgrein landsins og áskilja sér rétt til að setja fram frekari ábendingar og skoðanir á þeirri stefnu sem hér um ræðir í samhengi við niðurstöður fyrrgreindra starfshópa.

Ferðaþjónusta á Íslandi byggist að miklu leyti á að ferðamenn njóti náttúrunnar hvort sem er á miðhálandinu eða á öðrum svæðum þar sem náttúran skartar sínu fegursta en yfir 80% erlendra ferðamanna sækja landið heim vegna náttúrunnar. Samtökin taka undir margt af því sem fram kemur í drögunum og fagna skýrari línunum um leyfisveitingar til nýtingar lands og landréttinda.

Þjóðlendur liggja innan marka margra sveitarfélaga og fara þau með mikið vald við úthlutun þeirra gæða sem um ræðir. Því er mikilvægt að gæta samræmis í þeim samningum sem gerðir eru um nýtingu á þjóðlendum. Í forsendum fyrir ofangreindri stefnu er tekið fram að stefnan fjalli ekki um gjaldtökuheimildir sveitarfélaga, heldur er bent á það sjónarmið að gjald skuli vera hæfilegt og ákvörðun lögð í hendur sveitarfélaganna. Samtökin telja að skýrari línur varðandi gjaldtöku væru æskilegar og rökstyðja skoðun sína á mjög mismunandi samningsforsendum sem samtökunum er kunnugt um og varða samninga um ferðaþjónustu innan þjóðlendna.

Jafnræði, fagmennska og öryggismál

Samtökin telja afar mikilvægt að gæta jafnræðs og gagnsæis við úthlutun þeirra gæða sem í þjóðlendum felast og að metin verði sú reynsla sem skapast hefur meðal fyrirtækja sem starfað hafa innan viðkomandi svæða. Gera þarf kröfu til rekstraraðila að uppfylltar verði gæða og öryggiskröfur sem eiga við um starfsemina og það svæði sem reksturinn nær til.

Þar má líta til Vakans sem lágmarkskröfu gagnvart þeim ferðaþjónustufyrirtækjum sem samið verður við um starfsemi innan þjóðlendna. Ef um nýja starfsemi er að ræða væri hægt að hafa aðlögunartíma til að útbúa og fá viðurkennt gæða- og umhverfiskerfi.

Samgöngur

Samtökin eru að mestu sammála því sem fram kemur í kaflanum um samgöngur en vilja benda á að samhliða vegaumbótum þarf að huga að því hvort viðkomandi svæði sé undir það búið að taka á móti auknum fjölda ferðamanna. Samtökin leggja áherslu á að samræmi þarf að vera á milli uppbyggingar sem bætir aðgengi að svæðum og uppbyggingar á innviðum til að mæta auknum umsvifum útivistar og ferðamanna, ekki síst með tilliti til stýringar.

Samtökin vilja benda á að við uppbyggingu stofnvega um hálendið verði horft til þess að áhersla verði lögð á Kjalveg og hann gerður að betri vegi eins fram hefur komið í fyrri ályktunum samtakanna um þá uppbyggingu:

- *Vegurinn verði nú þegar lagaður til bráðabirgða þannig að umferð geti gengið greiðlega fyrir sig og til að koma í veg fyrir utanvegaakstur sem hefur aukist mikið vegna slæms ástands vegarins.*
- *Tekin verði ákvörðun um að vegurinn verði endurbýggður í núverandi vegstæði eins og svæðisskipulag miðhálandisins gerir ráð fyrir.*
- *Vegurinn verði uppbyggður ferðavegur og getur þannig verið opinn í 6-8 mánuði á ári*

Hvað varðar Sprengisandsleið telja samtökin ekki nauðsynlegt að fara í mikla uppbyggingu en leiðinni þarf þó að sinna betur en verið hefur síðustu ár. Þó ber að nefna að í samræmi við stefnu stjórnvalda um orkuskipti í samgöngum er nauðsynlegt að horfa til undirbúnings þess að vegir verði færir rafknúnum bílum.

Samtökin telja að gera þurfi skilyrðislausar kröfur um þekkingu á íslenskum umhverfislögum til þeirra er aka um hálendisvegi landsins. Slíkt mundi væntanleg geta dregið úr utanvegaakstri sem er orði mikið vandamál á þjóðlendum hálendisins og þar að koma í veg fyrir með öllum ráðum.

Uppbygging á þjónustukjörnum

Samtökin eru mótfallin því að uppbygging á miðstöðvum ferðamanna skuli einungis miðast við jaðarsvæði og benda á að í þingsályktun um landsskipulagsstefnu 2015-2026 (nr. 19/145) er gert ráð fyrir að hálendismiðstöðvar séu á tilteknum stöðum við meginleiðir um hálendið og áhersla lögð á að uppbygging stuðli að góðri aðstöðu ferðafólks á miðhálandinu á þeim grunni að virðing sé borin fyrir náttúrulegu landslagi og viðhöfð sérstök aðgæsla sem tryggi að mannvirki falli sem best að umhverfi og rýri sem minnst hlut náttúrunnar í heildarmyndinni. Samtökin telja mikilvægt að ekki sé með þeirri stefnu sem hér um ræðir dregið úr þeim möguleikum sem til staðar eru innan þjóðlendna hvað varðar ferðaleiðir og uppbyggingu þjónustu við ferðamenn á hálendismiðstöðvum á fyrrgreindum forsendum er fram koma í landskipulagsstefnu.

Laugavegurinn frá Landmannalaugum í Þórsmörk hefur verið vinsæl leið á meðal ferðamanna og er nú orðin þétt setinn. Nauðsynlegt er að þróa og stika nýjar gönguleiðir á miðhálandinu ásamt uppbyggingu á gistiaðstöðu með það að markmiði að dreifa álagi og vernda vistkerfi og vistgerði ákveðinna svæða. Samtök ferðaþjónustunnar vilja árétta mikilvægi skipulags fyrir landið í heild og telja að það þurfi að koma skýrt fram að þróun og hönnun mannvirkja falli sem best að svipmóti lands og náttúru. Þá vilja samtökin koma á framfæri mikilvægi þess að stýra aðgengi að viðkvæmum svæðum með sjálfbærni að leiðarljósi. Samtökin telja það eðlilega kröfu að við undirbúning stefnumarkandi ákvarðana um stýringu og aðgengi ferðamanna og ferðaþjónustufyrirtækja sé haft samráð við heildarsamtök ferðaþjónustunnar á Íslandi.

Skilgreining víðerna

Samtökin vilja benda á að sú skilgreining víðerna sem stuðst er við í drögunum og kemur fram á mynd 7 í viðauka III fellur ekki saman við þá upplifun sem ferðamenn upplifa sem óbyggð víðerni og fram hefur komið í nokkrum rannsóknum síðustu ár (m.a. hjá Dr. Önnu Dóru Sæþórsdóttur, Prófessor við HÍ). Samtökin benda á nauðsyn þess að ráðuneytið skoði þetta frekar og benda þar á „Ný aðferðafræði varðandi skilgreining á víðernum sem unnin var fyrir Skipulagsstofnun“ (http://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/Kortlagning_Viderna_Web2.pdf). Samtökin hafa áður bent á að þær framkvæmdir sem ráðist verður í geti eflt mögulega óbyggðaupplifun ferðamanna en í því samhengi er mikilvægt að til sé opinber skilgreining á orðinu óbyggðaupplifun.

Fyrirliggjandi stefna sem hér er til umsagnar, er í eðli sínu íþyngjandi fyrir þá sem vilja fara í framkvæmdir eða uppbyggingu á hálandinu. Stefnan fjallar ekkert um skyldur leysisveitanda varðandi afgreiðsluhraða mála. Það er nauðsynlegt að leysisveitendur vinni í skilvirku kerfi þar sem ferli andmæla og kæra eru skýr. Ferli mála þurfa að ganga fljótt fyrir sig þannig að skynsamleg uppbygging og þróun atvinnutækifæra á miðhálandinu glattist ekki. Einnig mælast samtökin til þess að umsóknir til skipulagsyfirvalda hafi málskotsleið ef talið er að úrskurðir skipulagsyfirvalda séu ekki í anda laga og reglugerða.

Samtökin áskilja sér rétt til að koma með frekari ábendingar og athugasemdir á síðari stigum.

Virðingarfyllt
f.h. Samtaka ferðaþjónustunnar

Jóhannes Þór Skúlason, framkvæmdastjóri